

Een nieuwe weg inslaan met de Wmo

De ondersteuning en zorg vanuit de Wmo staat onder druk. De toekomstbestendigheid ervan waarborgen vraagt om een nieuwe visie. En in de praktische uitvoering ervan is iedereen die ermee te maken heeft aan zet. Onder de streep is dat de hele samenleving.

TEKST: FRANK VAN WIJCK FOTO: GEMEENTE OUDE IJSSELSTREEK

Duidelijker kan het niet verwoord worden: ‘De vraag naar Wmo-ondersteuning en (gezondheids)zorg blijft in de komende decennia stijgen. Tegelijkertijd krimpt de arbeidsmarkt en zijn er straks minder mantelzorgers. Nederland staat voor een grote en urgente opgave op het gebied van schaarste verdeling’. Het is de inleiding van *Naar meer preventie, inclusie én samenwerking. Visie op duurzaam partnerschap en uitvoering in de Wmo*. Een visie met vier heldere bouwstenen (zie kader), opgesteld in samenwerking tussen het ministerie van VWS, Sociaal Werk Nederland, Vereniging Nederlandse Gemeenten, Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland, Zorgthuisnl en ActiZ.

Als lid van de commissie zorg, jeugd en onderwijs van VNG was Otwin van Dijk – in het dagelijks leven burgemeester van de gemeente Oude IJsselstreek – actief betrokken bij de totstandkoming van deze visie. “Ook in deze gemeente merk ik de gevolgen van de vergrijzing”, vertelt hij. “Bovendien is de sociaaleconomische gezondheidsstatus van de inwoners wat lager dan het landelijk gemiddelde. Mensen hebben dus steun van de gemeente nodig. Ik zie hier dus dezelfde problemen voorbijkomen als elders in het land, die nu de basis vormen voor onze visie.”

Wederopbouw sociaal domein

In de grote en urgente opgave op het gebied van schaarste verdeling speelt het sociaal domein een cruciale rol. “We zien forse tekorten in het sociaal domein”, zegt Van Dijk. “We hebben de waarde van sociaal werk totaal onderschat de laatste decennia. Maar mensen bleven dezelfde problemen ervaren. De heropbouw van het sociaal werk is een van de belangrijkste bewegingen die we kunnen maken. Maar wat zien we in tegenstelling daarmee te vaak gebeuren? De reflex om korte termijn contracten af te sluiten waarin scherp wordt onderhandeld over de prijs. Dat is een doodlopende weg. Perspectief bieden in het sociaal domein doe je alleen door daarin als gemeente en aanbieders samen een pad te bewandelen. In ons geval betekent dit dat we met een beperkt aantal aanbieders hebben gekozen voor het afsluiten van vijf plus vijf contracten: vijf jaar met in principe een verlenging met nog eens vijf jaar. Tien jaar dus. Dat geeft rust, je zit dan niet in een permanente aanbestedingsmodus.”

Maar er is nog iets anders nodig, vervolgt Van Dijk. “We proberen veel in de zorg op te lossen wat niet met

zorg te maken heeft”, vertelt hij. “Dyslexiezorg bieden bijvoorbeeld in plaats van scholen het probleem laten aanpakken. Aangepast vervoer laten rijden achter niet-aangepast openbaar vervoer. Zullen we de samenleving een beetje inclusiever maken? Dan komen mensen zonder en met een hulpvraag elkaar ook nog eens tegen. Bij de wijkverpleging en de huisarts is de helft van de vragen die wordt gesteld geen zorgvraag. Het gaat dan om rouw, mobiliteit, eenzaamheid, armoede. Het is goed om ons te realiseren dat dergelijke zaken oplossen als zorgproblemen feitelijk niets anders is dan het falen van andere departementen.”

Schotten wegnemen

Er moet nog iets gebeuren, stelt Van Dijk. “Binnen de zorg wat schotjes weghalen”, noemt hij het. “De eerste stap daarin die wij hier in Oude IJsselstreek hebben gezet is het schot weghalen tussen de Zorgverzekeringswet voor verpleging en verzorging en de Wmo begeleiding, huishoudelijke hulp en hulpmiddelen. Soms is een beetje meer van het een nodig, soms een beetje meer van het ander.”

Daarbij is het zaak niet voorbij te gaan aan wat mensen zelf kunnen. “We hebben in de loop der jaren de geriatrische revalidatie nagenoeg de nek omgedraaid”, zegt Van Dijk. “Gek eigenlijk, in een vergrijzende samenleving waarin iedereen ermee te maken krijgt. We proberen dat hier te veranderen door ergotherapeuten en fysiotherapeuten, met het team van wijkverpleegkundigen en Wmo-medewerkers de wijk in te sturen om mensen te helpen meer zelf te kunnen. Niet primair als bezuinigingsmaatregel, maar vooral omdat het fijn is voor mensen om zelf dingen te kunnen, regie te hebben over hun eigen leven en daardoor ruimte te hebben om betekenisvol te blijven deelnemen aan de samenleving.”

Integraal

Het is dus zaak te onderzoeken of problemen niet bij de wortel kunnen worden aangepakt, stelt Van Dijk. Waarbij hij beseft dat gemeenten dan op een gegeven moment tegen grenzen aanlopen. “Je kunt als gemeente best inkomensverbeterende maatregelen nemen, maar op een bepaald punt is toch de Rijksoverheid aan zet”, zegt hij. “Wat dat betreft is het Integraal Zorgakkoord goed, omdat het breder kijkt dan naar zorg alleen. Het volgende Integraal Zorgakkoord zal nog wat integraler zijn, verwacht ik. Met nog meer nadruk op het belang van het sociaal >>

domein, want dat is een van de pijlers voor het houdbaar maken van de zorg.”

Van Dijk vindt het goed dat de VNG meedoet met het Integraal Zorgakkoord en het Gezond en Actief Leefstijl Akkoord. “Gemeenten willen dolgraag de beweging maken om een actieve rol te spelen in de gezondheid van hun inwoners”, zegt hij, “maar ze moeten wel het geld hebben om dat te doen. Daarin bestaan wel knelpunten. Vanaf 2026 hebben we weinig geld meer om te investeren in het sociaal domein, want de middelen die we krijgen gaan dan fors omlaag. Daar heb ik wel buikpijn over.”

Inclusiviteit

Bij de publicatie van de visie stelde Van Dijk dat het zijn uitgangspunt is dat het gesprek over de toekomst van de Wmo naast geld en zorg veel meer moet gaan over Nederland als inclusieve samenleving. Afgaand op de *Atlas van afgehaakt Nederland* zijn we daar in de optiek van heel veel Nederlanders erg ver vanaf geraakt. “Echt heel zorgelijk”, zegt hij. “Een derde van de samenleving heeft het gevoel dat de overheid er niet meer voor haar is. Ze voelen zich in de steek gelaten. Hoe betrek je deze mensen weer? Door er voor ze te zijn, de schaal op te zoeken waarop ze het nog snappen. Zorgen dat ze weten wie er van en voor ze is. Dit land is bijzonder efficiënt georganiseerd, maar de vraag is of we daarmee zoveel bereikt hebben. De prijs die we ervoor betalen, is een bepaalde vorm van verweesdheid. Dat vind ik een hoge maatschappelijke prijs.”

Hier ligt dus echt een taak, stelt Van Dijk. Hij ziet die echter alleen niet voor de overheid, maar ook voor het grotere nog wel aangehaakte deel. “Denk aan het verenigingsleven, denk ook aan het betrekken van jongeren die nog niet via sport, vereniging of anderszins betrokken zijn”, zegt hij.

Meer samen doen

De visie ligt er nu, hoe nu verder? “De visie is ontstaan

“We hebben de waarde van sociaal werk totaal onderschat de laatste decennia.”

omdat gemeenten lang op een boekhoudkundige manier met aanbieders zijn omgegaan en we hebben geconstateerd dat dit niet werkt”, zegt Van Dijk. “Vandaar de contracten voor langere termijn waarover ik het al had, als basis voor meer samenwerking. Het begint met het besef dat we het meer samen moeten doen. Hierbij zie ik ook een rol voor de VNG, om te communiceren wat naar ons idee de aanpak zou moeten zijn. We kunnen best – met respect voor lokale autonomie en omstandigheden – de leercultuur verhogen. Daar zijn we binnen de VNG ook echt wel mee bezig.”

Van Dijk zegt ervan overtuigd te zijn dat gemeenten een belangrijke rol kunnen spelen in het vormgeven van een inclusieve samenleving, al vindt hij dat ook de landelijke overheid aan zet is. “We hebben bijvoorbeeld een van de slechtste bouwbesluiten van Europa”, zegt hij, “met gebouwen die niet toegankelijk zijn voor ouderen of gehandicapten. Die mensen zelf – ik bedoel iedereen die zorg nodig heeft – mogen ook enige assertiviteit tentoonspreiden. Voor hen is een emancipatieslag aan de orde. Verder moeten we de samenleving leren om om te gaan met mensen die zorg of hulp nodig hebben. Buurten trainen om om te gaan met ouderen, gehandicapten en mensen met een ggz-achtergrond. Meer omzien naar elkaar geeft mensen een goed gevoel. Iets kunnen doen voor een ander is de aanzet tot brede welvaart. Dat zie ik persoonlijk als een heel mooi toekomstperspectief. En het is hard nodig het voor elkaar te krijgen,”

<<

DE VIER BOUWSTENEN VAN DE VISIE

- 1 Betrokkenheid en urgentiebesef vergroten in de samenleving om samen als overheden, aanbieders en inwoners te werken aan de noodzakelijke verandering voor ondersteuning en zorg.
- 2 Verder bouwen aan een meer collectieve en inclusieve samenleving waarin iedereen op een betekenisvolle wijze kan meedoen in de maatschappij.
- 3 De samenwerking tussen gemeenten en aanbieders, en aanbieders onderling in ketens en netwerken optimaliseren en verduurzamen.
- 4 Tijd en ruimte creëren om met elkaar te kunnen innoveren, vanuit de bedoeling van de Wmo.

<https://www.sociaalwerk nederland.nl/?file=25939&m=1650013213&action=file.download>